

Тагаева Дамира Абылкасымовнанын «Орто мектепте геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн дидактикалык шарттары (7-9-класстардын мисалында)» деген темадагы, 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына расмий оппонент, педагогика илимдеринин кандидаты, доцент К. А. Стамалиеванын

ПИКИРИ

1. Изилдөөнүн адистикке дал келиши. Тагаева Дамира Абылкасымовнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистиги боюнча «Орто мектепте геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн дидактикалык шарттары (7-9-класстардын мисалында)» деген темада жазылган кандидаттык диссертациясында орто мектепте геометрия курсун окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү багыты 7-9-класстардын мисалында изилденген. Бул багыт 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистигине туура келет.

2. Изилдөөнүн актуалдуулугу. Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын реформалоо мезгилинде орто мектептердеги билим сапатын жана окутуунун натыйжалуулугун жогорулатуу маселеси эң актуалдуу проблемалардын бири болууда.

Бирок окуу процессинде математиканы, өзгөчө геометрия курсун окутууда төмөнкү кемчиликтер кездешет:

- геометрияны окутуу процессиндеги окуучулардын билим деңгээлдеринин көрсөткүчтөрүнүн төмөндүгү;
- окуучулардын геометриялык түшүнүктөрдү формалдуу түрдө жаттап алышы;
- орто мектепте геометриянын окутуу методикасында көбүнчө аналитикалык, формалдуу, логикалык методдорго, удаалаш абстракциялоо жолдоруна көңүл бурулушу;
- геометрия курсун окутууда билим берүүнүн активдүү технологияларын жана заманбап каражаттарын жетиштүү деңгээлде колдонулбагандыгы;

- математика боюнча олимпиадалардагы алдыңкы окуучулардын төмөн бааларды алынышы;
- жогорку жана орто кесиптик окуу жайларына математика багытындагы адистиктерге абитуриенттердин аз санда тапшыруусу.

Демек, орто мектептерде геометрия курсун окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү маселеси азыркы учурдун эң актуалдуу маселелердин бири болууда жана анын дидактикалык шарттарын изилдеп чыгуу зарылчылыгы теманын актуалдуулугун негиздейт.

Диссертацияда коюлган илимий жоболордун, алынган жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделишинин даражасы эксперименттик негизде анализдөө менен камсыз кылынган.

Диссертациянын түзүлүшү коюлган төрт милдетке дал келип, алардын чечилиши ырааттуу удаалаштыкта көрсөтүлгөн.

Изилдөө иш киришүүдөн, 3 главадан, изилдөөнүн негизги жыйынтыктарынан, изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат.

Диссертациялык иштин структурасы илимий изилдөөнүн логикасына туура келип, коюлган максатын толук аныктайт.

Диссертациялык изилдөөнүн биринчи главасы “Орто мектепте окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн теориялык-методикалык негиздери” деп аталып, анда илимий-педагогикалык адабияттарды жана бул багытта изилдөөлөрдү жүргүзгөн окумуштуулардын изилдөөлөрүн анализдөөнүн негизинде 7-9-класстарда окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн абалы иликтенген, анын дидактикалык шарттары жана андагы проблемалар аныкталып, алардын жоюнун жолдору белгиленген. Ошондой эле учурдагы орто мектепте геометрияны окутуунун абалы иликтенип, окутулуп жаткан окуу китептерине анализ жүргүзүлгөн.

Диссертациялык изилдөөнүн экинчи главасы “Геометрияны 7-9-класстарда окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн методикасы” деп аталып, анда 7-9-класстарда геометрияны окутууда мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүнүн ролу көрсөтүлүп, окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү боюнча мугалимдин системалуу иштердин алып барышы негизделген.

Ошондой эле геометрияны окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүдө колдонулуучу окуу-методикалык каражаттар иликтенген, алардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн модели түзүлгөн, методикасы иштелип чыккан жана аларды ишке киргизүүнүн маанилүүлүгү каралган.

Диссертациялык изилдөөнүн үчүнчү главасы “Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана анын натыйжалары” деп аталып, анда 7-9-класстарда геометрияны окутуу технологиясынын натыйжалуулугун баалоого карата педагогикалык эксперимент жүргүзүлүп, анын натыйжалары статистикалык ыкмалар менен жыйынтыкталган.

Геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү максатында педагогикалык эксперимент жүргүзүлгөн жана аны ишке ашырууда төмөнкүлөр аткарылган:

- геометриялык материалдарды окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн учурдагы методикалык ыкмалары талдалган;
- геометрияны окутуу процессинде программалык материалга ылайык темалар үчүн иштелип чыккан методикалык ыкмалардын натыйжалуулугу эксперимент учурунда текшерилген;
- геометрияны салттуу жана сунушталуучу окутуунун каражаттары аркылуу окутуудагы окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүк деңгээлдеринин көрсөткүчтөрү салыштырылган жана алардын жыйынтыктары алынган.

Педагогикалык эксперимент геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү үчүн иштелип чыккан дидактикалык шарттардын жана окутуунун каражаттарынын туура тандалып алынгандыгын тастыктаган жана аларды практикага системалуу киргизгенде гана окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүүсү конкреттүү мисалдар менен жогорку деңгээлге жетери далилденген.

3. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу.

Диссертациялык иште төмөндөгү илимий жаңылыктар алынгандыгы белгиленген:

- орто мектепте 7-9-класстарда геометрияны окутуунун учурдагы абалын иликтөөнүн жыйынтыктары алынган;
- геометрия сабактарында окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнү камсыз кылуучу окуу-методикалык каражаттар иштелип чыккан;
- окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн дидактикалык шарттары аныкталган;
- окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүсүн камсыз кылган окуу методикалык колдонмо жана айрым сабактардын иштелмелери иштелип чыккан;

- 7-9-класста геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн модели түзүлгөн жана түзүлгөн моделдин натыйжалуулугу педагогикалык экспериментте текшерилген.

Изилдөө ишинин теориялык жоболору, изилдөөнүн натыйжалары автордун 1 методикалык колдонмодо, 5 Эл Аралык илимий-методикалык журналдарда (1 Казактан, 4 Россия), 12 жергиликтүү илимий-методикалык журналдарда чагылдырылган.

4. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү:

- орто мектепте 7-9-класстарда геометрияны окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү боюнча жоболордун, көрсөтмөлөрдүн алынышы жана пайдаланууга сунушталышы;

- окуу-методикалык куралдын, сабактардын иштелмелеринин, методикалык сунуштардын иштелип чыгышы мугалимдин чыгармачылык менен иштөөсүнө оң таасирин тийгизеринин негизделиши;

- 7-9-класста геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн дидактикалык шарттарынын аныкталышы, моделинин түзүлүшү жана методикасынын иштелип чыгышы;

- сунушталган методдорду, окуу-методикалык каражаттарды, дидактикалык шарттарды мугалимдердин кесиптик квалификациясын жогорулатууда, болочок математика мугалимдерин даярдоочу жогорку окуу жайларда колдонууга мүмкүн экендигинин негизделиши.

5. Изденүүчүнүн жеке салымы. Изденүүчүнүн диссертациялык изилдөөдөгү жеке салымы катар төмөдөгүлөрдү белгилөөгө болот:

- 7-9-класстарда геометрияны окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн учурдагы абалын иликтеген жана алардын дидактикалык шарттарын аныктаган;

- окуу-методикалык куралды, сабактардын иштелмелерин, методикалык сунуштарды иштеп чыккан;

- окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнү камсыз кылуучу дидактикалык шарттарды, окуу-методикалык каражаттарды жана методикасын иштеп чыккан;

- 7-9-класстарда геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн моделин түзгөн жана педагогикалык эксперимент учурунда текшерген.

Изилдөөнүн оң натыйжалары менен бирге, диссертациялык иште төмөндөгүдөй **мүчүлүштүктөрдү** белгилөөгө болот:

1. 2.2-параграфында тескери теорема түшүнүгүн берүүдө бардык эле теореманын тескери теоремалары туура боло бербестигин мисалдардын негизинде көрсөтүп кетсе жакшы болор эле.
2. Геометрия сабагында чыгармачыл мүнөздөгү үй тапшырмаларда контрапозиция закону менен далилденген теоремалардын камтылышы окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүшүнө негиз болмок эле.

Бирок, бул белгиленген мүчүлүштүктөр диссертациялык иштин илимий баалуулугуна жана практикалык маанилүүлүгүнө таасирин тийгизбейт.

Тагаева Дамира Абылкасымовнанын «Орто мектепте геометрияны окутуу процессинде окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн дидактикалык шарттары (7-9-класстардын мисалында)» деген темада жазылган диссертациялык изилдөөсү КРнын ЖАК тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына толук жооп берет, ал эми автор 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Расмий оппонент,
педагогика илимдеринин
кандидаты, доцент

Stamaliyeva

Стамалиева К.А.

Stamaliyeva K.A. *ислам тасмалы*
Stamaliyeva